

1. פסחים פ"ד, משנה ד
מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים - אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול - אין אוכלין..."
2. פירוש הרמב"ם למשנה:
טעם האוסרים אכילת בשר צלי בליל פסח - כדי שלא יחשוב הרואה שהוא כבש הפסח ויהיה כאוכל קדשים בחוץ"
3. תוספתא ביצה ב,טו
אי זהו גדי מקולס? כולו צלי ראשו וקרעיו וקרבו בישל ממנו כל שהו אין זה גדי מקולס... אמ' ר' יוסה תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי ליקח טלאים בלילי פסחים ועושים אותן מקולסין. אמרו לו אף הוא קרוב להאכיל קדשים בחוץ מפני שקורין אותו פסחין"
4. משנה ביצה פרק ב: ו-ז
שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי... אף הוא אמר שלשה דברים להקל - מכבדין בין המטות ומניחין את המוגמר ביום טוב ועושים גדי מקולס בלילי פסחים. וחכמים אוסרין"

1. כתבי מהר"ץ חיות א' עמוד רסא (ר שלמה אלעזר אלפנדרי בספר מקדש מלך קפח-ר חולק בחריפות!
המקדש. כמו שמצינו (פסחים ע"ד ע"א) משנה
דכיצד צולין אמר ר' גמליאל לטבי עבדו.
צא וצלה עלי את הפסח באסכלא של אשכרוע,
והרי ר"ג זה אדונו של טבי היה בזמן ר'
יהושע ונקרא ר"ג דיבנה*) שהיה עדיין קטן
בזמן החורבן, ובמשך הזמן טרם שנתמנה ר"ג
ובמקום אחר הראיתי כי אף אחר חורבן
הבית בירושלים, טרם שחרבה
ביתר, כי ניב שנה עשתה ביתר אחר חורבן
המקדש, ובמשך הזמן היו מקריבים עדיין
קרבנות בירושלים אע"פ שלא היה להם בית
2. ר' אוהד פיקסלר (מבוססים על משנת ארץ ישראל עם פירוש ספרא)
הסבר אחר המתקבל יותר על הדעת הינו שזמנו של תודוס הוא לפני תקופת המנהגים המופיעים במשנה. זמנו של תודוס אינו ברור, ויתכן כי תודוס חי בימי הבית. לפי הסבר זה בימי תודוס הפסח הוקרב בקרבן בירושלים, וחכמים נזפו במי שהנהיג את המעשה בכל רחבי העולם

3. פיקסלר
דעה זו המאפשרת לעשות זכר לקרבן הפסח גם לאחר החורבן, מופיעה בעוד מספר מקומות. כך למשל עולה מדברי התוספתא באהלות (ג,ט) המתארת כי אנשים דאגו להיות טהורים גם לאחר לוויה בבית דגן בערב פסח, כדי לעשות את הפסח לערב (ומדובר על מרחק הליכה גדול מירושלים).
כך אנו מוצאים גם לגבי אשקלון:
"מעשה בר' ור' ישמעאל בר' יוסי ור' אליעזר הקפר ששבתו בחנות של פזי בלוד והיה ר' פנחס בן יאיר יושב לפניו. אמרו לו אשקלון מה אתם בה? אמר להן מוכרים חטים בבסילקאות שלהן וטובלין ואוכלין את פסחיהן לערב. אמרו לו: מה שנהא בה מארץ העמים..." (תוספתא אהלות יח,יח).
מדובר על אנשים שחיו באשקלון ודאגו להישאר טהורים בערב פסח על מנת להקריב ולאכול פסח בערב. וודאי שלא מדובר בימי הבית, אלא על אנשים שנהגו לעשות זכר לקרבן הפסח כפי שמופיע במשנתנו. לפי הסבר זה אנו מוצאים במשנתנו דוגמה לחילוקי מנהגים בין מקומות שונים, כאשר יסוד החילוק נובע ממחלוקת הלכתית בין התנאים. ההלכה לא הוכרעה בצורה חד משמעית, ולאורך הזמן התפתחו שני מנהגים שונים, כאשר המשנה מקבלת את שניהם וכל קהילה נוהגת על פי מנהגיה.

4. הערה שם
המנהגים השונים השתמרו גם בנוסח השונה של מה נשתנה במסורת הארץ ישראלית. בקטעי הגניזה אנו מוצאים את הנוסח של הלילה הזה כולו צלי, וכן ברכה מיוחדת על אכילת מצה מרורים בשר צלי ואש.

5. ירושלמי פסחים ד:ד
ר' רבי בא בעא קומי רבי אימי אפילו בשר עגל? אמר ליה אפילו בשר עגל. אפילו בשר עוף? אמר ליה אפילו בשר עוף. סברין מימר אפילו ביצה אפילו קולקס. אמר רבי יודן בי רבי חנין ובלבד מן השחיטה"

6. פיקסלר
דברי הירושלמי לא מפורש לאור איזה מנהג התנהל הדיון בין ר' בא ורבי אימי. ניתן להסביר שהדיון לא נאמר לפי מנהג מסוים, והאמוראים דנו באופן כללי על מה המשנה דיברה. מתשובותיו של רבי אימי עולה כי לפי המנהג שלא אוכלים צלי בערב פסח אין לאכול גם בשר עגל ובשר עוף, אך אין בעיה לאכול ביצה או תבשיל שלא נעשתה בו שחיטה.
בתפוצות ישראל ישנם מנהגים שונים בנוגע לאכילת בשר צלי בערב פסח. עדות אחדות נהגו להכין בשר מבושל ואחרות הכינו צלי ונמנו עליו כמשפחות, כפי שהקריבו קרבן פסח בימי הבית (הרבה מעדות המזרח נוהגים כך, ראה לדוג' פירוט מנהגים בפירוש עלי תמר לירושלמי פסחים על אתר).

7. כלבו סימן נ
ומביאין סל ובו ירקות כגון כרפס וחזרת, והזרוע צלי זכר לפסח וביצה מבושלת זכר לחגיגה וג' מצות, ואמרינן בירושלמי שהמנהג לקחת זרוע וביצה...

8. שלחן ערוך א"ח סי' תרע"ג, סעיף ד.

מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור וחרוסת וכרפס ירק אחר (וחומץ או מי מלח) ושני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה, ונהגו בבשר וביצה. הגה: ...והבשר נהגו שיהיה זרוע, ונהגו שהבשר יהיה צלוי על הגחלים והביצה תהיה מבושלת. (והוא הדין צלויה, וכן נוהגין בעירנו)

9. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג עמוד א-ב

גמרא. אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיאמר בשר זה לפסח הוא - מפני שנראה כמקדיש בהמתו, ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב פפא: דוקא בשר, אבל חיטי - לא, דמינטר לפסחא קאמר. ובשר לא? - מיתבי אמר רבי יוסי: תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסין בלילי פסחים, שלחו לו: אלמלא תודוס אתה - גזרנו עליך נדוי, שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ. קדשים סלקא דעתך? אלא אימא: קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ. מקולס - אין, שאין מקולס - לא! - אמרי: מקולס - לא שנא אמר לא שנא לא אמר. שאינו מקולס, פירש - אין, לא פירש - לא.

10. ש"ת גאוני מזרח ומערב, סי' קט

והלכתא מותר לאכול בשר בשני ימים טובים של פסח ראשונים בין מבושל בין צלי... וכשמתר, לא מותר אלא איברים איברים. אבל גדי מקולס אסור לאכול, מפני שמתחלף בפסח דקאמרינן תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסים בערבי פסחים

11. אכילת צלי בליל פסח לאחר החורבן, הרב יהודה זולדן, מועדי יהודה וישראל, מרכז שפירא תשס"ד, עמ' 445-459

יש הגדות מתקופת הגאונים בהם נמצאה ברכה: "בא"י אמ"ה אשר צוה לאכול מצה מרורים בשר צלי אש, להזכיר את גבורותיו. בא"י זוכר הברית". גם מכאן אין הוכחה שאכלו צלי מקולס דווקא, ויתכן שברכו על אכילת בשר צלי אך לא דווקא מקולס.

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעו מנהג אכילת צלי בליל פסח

סעיף א: מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין גזירה שמא יאמרו: בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בלילה זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר, הרי זה מותר במקום שנהגו
סעיף ב: אפילו בשר עגל ועוף, כל דבר שטעון שחיטה, אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי

13. משנה ברורה סימן תעו

(א) שלא לאכול וכו' - ובאלו ארצות אין נוהגין לאכול צלי בשני הלילות ואפילו צלי קדר [פי' שנצלה בקדירה בלא מים ושום משקה אלא מתבשל במהה היוצא ממנו] אף על פי שאינו דומה לצליית הפסח שהפסח שנצלה בקדירה פסול אפ"ה יש לאוסרו מפני מראית העין שלא יטעו להתיר גם צלי אש ואפילו אם בישלו מתחלה במים ואח"כ עשאו צלי קדר יש לאסור מטעם זה ומיהו לצורך חולה קצת יש להקל בזה ואם היה צלוי ואח"כ בשלו מותר לכל:
(ח) אפילו בשר עגל ועוף - ר"ל אף שאין הפסח בא מהם מ"מ אסור לאכול צלי לפי שהעולם יטעו בין צלי לצלי ויבואו להתיר גם בשר צלוי מכבשים ועזים:
(ט) שטעון שחיטה - לאפוקי דגים וביצים מותר לאכלם צלויים בכל מקום לפי שאין דומין כלל לבשר ולא יטעו בהם. ואפילו הביצה שמניחים על הקערה מותר ע"י צלי ולאכלה [ט"ז]:
(י) במקום שנהגו שלא וכו' - אבל במקום שנהגו לאכול צלי מותר לאכול אפילו עגל שצלוי כולו כאחד דאין הפסח בא ממנו:

14. ערוך השולחן אורח חיים סימן תעו סעיף ב

וצלי קדר והיינו להשים הבשר בקדירה בלא מים נ"ל דמותר כיון דפסח פסול בכה"ג כדאיתא בגמ' [מ"א]. ואף שיש פלוגתא שם אך זהו לענין מלקות אבל לכ"ע הפסח פסול דאינו צלי אש [תוס' שם ד"ה איכא] וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מקרבן פסח ע"ש ולכן גם בצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו מותר לאכול כיון שפסול בקרבן פסח כמ"ש הרמב"ם שם והאחרונים כתבו דאפילו צלי קדר ובשלו ואח"כ צלאו אסור ואפילו בשלו ואח"כ עשאו צלי קדר אסור משום דשם צלי עליו [מג"א וח"י] ולא ידעתי למה לנו להחמיר במנהגא בעלמא בדבר שאין בו טעם וזה שהביאו ראייה ממ"ש רבינו הב"י בסעיף ב' דאפילו בשר עגל ועוף כל דבר שטעון שחיטה אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי עכ"ל אינו דמיון דהתם כשקבלו עליהם שלא לאכול צלי קבלו עליהם כל מין צלי של בשר מיהו עכ"פ הצלי הראוי לפסח ולא צלי שאינו ראוי לפסח וצ"ע:

15. פסקי תשובות אורח חיים סימן תעו

ויש נוהגין לאסור אכילת צלי אף ביום.
בשר מטוגן בשמן ותבלינים, דינו כצלי ואסור לאוכלו בליל פסח, ויש אומרים שאין להחמיר בזה.
בשר מעושן דינו כצלי.
בשר שצלאו ואח"כ בישלו, כתב המ"ב שמותר, אמנם יש אומרים שאין להתיר אלא לעת הצורך ושמחת יום טוב, ויש אומרים שרק אם בישלו עוד מעי"ט מותר לאכול, אבל אם בכניסת החג היה צלוי אף אם בישלו בלילה אין לאוכלו בלילי פסח.

16. מגן אברהם סימן תעג:ח

אסור לצלותה ב"ט דאין "ט מכין לחבירו ונ"ל דאם שכח לצלות' עד הליל' יצלנו בלילה ויאכלנו בשחרית ב"ט הראשון

17. ש"ת בית יהודה חלק אורח חיים סימן נא

ואין להתיר בצליית הזרוע משום דהוא ראוי לאוכלו ביום דלא אמרו איסור אלא בלילה ודומיא דקרבן פסח דאין זמן אכילתו אלא בלילה ואם נשאר ממנו לבקר הוי נותר דליתא דאיסור אכילת צלי במקום שנהגו שלא לאכול הוא בין בלילה בין ביום דלא בעינן דוקא דומי' דאכילת פסח ממש. וא"כ לסברת מ"ד דפסח אינו נאכל אלא עד חצות וסתם לן תנא כוונתיה בפרק איזהו מקומן ובסוף פסחים דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים כדאיתא התם בגמרא נאמר אליביה דמותר לאכול צלי אחר חצות דלא מיחזי כאוכל קדשים כיון דבאותה שעה אינו זמן אכילתו והא ליתא דהא מתני' קתני מקום שנהגו שלא לאכול בלילי פסחים אין אוכלין דמשמע כל הלילה ומיתנייא אליבא דכולי עלמא והא דקתני לילי לאו דוקא ולרבותא דמקום שנהגו לאכול נקט לה. ועוד דאי בעינן דומיא דפסח לא הי"ל לאסור אלא גדי מקולס דוקא דהוי דומיא דפסח ואנן אסרינן אפי' בשר עגל ועוף כל דבר שטעון שחיטה